

KATARZYNA PARZYCH-BLAKIEWICZ

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Wydział Teologii

e-mail: kaparz@uwm.edu.pl

ORCID: 0000-0002-7965-9064

DOI: 10.34813/ptr1.2020.3

Facebookowy wizerunek świętego

The facebook image of a saint

Abstract. “The facebook image of a saint” is an elaboration of a hagiological issue – that is, regarding holiness. The reflection focuses on the question about the transformation of knowledge about the person and ethos of a Christian canonized in the Catholic Church, from the level of systematically developed data (objective image – classic, in theological sources) to the version adopted by the faithful and encoded in social statements (subjective image, on a social website “Facebook”). Three pages dedicated to the saints: Judah Thaddaeus, John Maria Vianney and Catherine-Kateri Tekakwitha were subjected to substantive analysis. On this basis, the hagiological image of the saint was described in the following types: apostle, authority, helper. A subjective element dominates in social statements, focused on satisfying individual spiritual and religious needs. The Facebook image of a saint is expressed in the form of prayers to saints, requests for intercession, their wisdom sentences and their photographic material referring to graphics, art and places associated with the saint. The biographical element is minimized. The Facebook images of saints promote the axiological and spiritual plane of the person and life of the saint. The transformation of religious knowledge takes place in the perspective of caring for the formation of Christian spirituality of the faithful. The leading theme, chosen for the Facebook image, is conversion, faithfulness to Jesus Christ, submission to the Holy Spirit, Christian love, forgiveness. This process shows that spiritual needs are not met by historical but axiological messages.

Keywords: Facebook, hagiology, hagiography, holiness, Judah Thaddaeus, Vianney, Kateri Tekakwitha

Wstęp

„Facebookowy wizerunek świętego” jest kwestią hagiologiczną (gr. *hagios* – święty), której opracowanie ma na celu wskazanie zakresu i rodzaju transformacji wiedzy religijnej od syntezy klasycznej (przekaz obiektywny) do świadectwa w rzeczywistości wirtualnej (przekaz subiektywny). Stanowi przyczynek do badań nad fenomenem świętości aktualnym w życiu i świadomości ludzi religijnych. Należy do szerszego zakresu badań nad świętymi i świętością, prowadzonych interdyscyplinarnie, ze szczególnym uwzględnieniem źródeł historycznych, artystycznych, muzykologicznych, literaturoznawczych, religioznawczych, kulturoznawczych, medioznawczych i teologicznych.

Źródłem wybranym do analizy merytorycznej w niniejszym przedłożeniu są trzy strony facebookowe dedykowane świętym: Tadeuszowi Judzie <<https://www.facebook.com/Sw-Juda-Tadeusz-1698392007126058/>>, Janowi Marii Vianney <<https://www.facebook.com/SwJanMariaVianney/>>, Katarzynie-Kateri Tekakwitha <<https://www.facebook.com/Tekakwitha-Kateri/>>. Do analiz cząstkowych, przyczynkowych wystarczyło ograniczyć się do trzech osób jako reprezentatywnych dla większej grupy świętych, podobnych pod względem hagiologicznym. O wyborze zdecydowały następujące preferencje: świadek życia Jezusa, osoba duchowna, osoba świecka, obecność w serwisie społecznościowym, strona redagowana poza systemem popularyzacji wiedzy religijnej (np. przez redakcję czasopisma katolickiego). Obserwacje treści źródłowych odbyły się w okresie od 18 października do 11 listopada 2019 roku. Opracowanie uwzględnia nauczanie Kościoła na temat świętości oraz stan badań w zakresie teologiczno-medioznawczym i hagiologicznym.

Ustalenie, w jakim zakresie i stopniu ulega przemianie hagiologiczny wizerunek świętego do wersji facebookowej, poszerzy zakres wiedzy medioznawczej, teologicznej i religioznawczej. Medioznawstwo uzyska wiedzę o specyfice tworzenia się dystansu merytorycznego między faktem informacyjnym a jego percepcją. Teologia – o specyfice dojrzwania religijności osobistej w oparciu o pobożność związaną ze świętymi oraz sugestii do tworzenia zrozumiałego przekazu ewangelizacyjnego. Religioznawstwo – o funkcjonowaniu wątku hagiologicznego w świadomości ludzkiej oraz społeczności tworzącej facebookową wirtualną rzeczywistość.

Niniejsza analiza przedstawia realizację celu badawczego w trzech etapach: nakreślenie hagiologicznej perspektywy badań i facebookowego zakresu danych, opis wizerunków hagiologicznych: apostoła, autorytetu i wspomo-

życiela, wnioski na temat transformacji wiedzy religijnej od wersji przekazu klasycznego do subiektywnego świadectwa w rzeczywistości wirtualnej mediów społecznościowych.

1. Hagiologiczna perspektywa badań

Tematyka hagiologiczna dotyczy świętości (Werbiński, 2004, s. 19) oraz świętych (Parzych-Blakiewicz, 2017; 2019b, s. 293). Źródłowo należy do dziedziny nauk teologicznych, to znaczy, że w tym obszarze dane dotyczące poszczególnych świętych zostają usystematyzowane zgodnie z charyzmatem życia świętego. Ogłoszenie przez Kościół heroiczności cnót konkretnej osoby – czyli tzw. wyniesienie na ołtarze (beatyfikacja i kanonizacja) – wiąże się ze wskazaniem chrześcijanina jako wzoru do naśladowania przez katolików w formowaniu ewangelicznego etosu ich życia osobistego i wspólnotowego. Kościół przedstawia wiernym obiektywny religijno-moralny wizerunek świętego. Na tej podstawie rozwija się pobożność – popularnie zwana „kultem” – skierowana do świętych. Wierni, zazwyczaj, mają swoich ulubionych świętych, często obierając ich za patronów – czyli duchowych opiekunów. Przyjaźń ze świętym ułatwia ekspresję religijności, dlatego ślady pobożności hagiologicznej są widoczne w ludzkiej aktywności artystycznej, kulturowej i komunikacyjnej.

Od strony teologicznej świętość jest stanem egzystencjalnym osoby, wskazującym na jej jakość ontyczną i moralną. Świętość ontyczna (bytowa) jest przynależna tylko Bogu (Rybicki, 2013) jako Absolutowi – Istocie Najwyższej, przekraczającej zależność i warunki istnienia i funkcjonowania w jakiegokolwiek konstelacji wymiarów. Świętość moralna jest opcją jakościową istnienia i życia człowieka, związaną z naśladownictwem Jezusa Chrystusa i ludzi stanowiących wzór życia zgodnego z ewangelią (Zadykiewicz, 2011–2012, s. 123). Jest ona koniecznościowo zależna od boskiej świętości ontycznej (Sobór Watykański II, 1964, n. 41, s. 142; Rybicki, 2013, kol. 403) – dlatego pojmuje się ją jako dar/łaskę; oraz opcjonalnie od aksjologicznej aktywności ludzkiej podmiotowości (Kopiec, 2018, s. 57) – gdyż można ją doskonalić lub utracić w wyniku postępowania kwalifikowanego moralnie.

Ekspresja pobożności odnoszącej się do świętych, czyli religijność „hagiologiczna” jest zdominowana elementem subiektywnym, gdyż zależy od osobistych preferencji i uczuć religijnych wobec osoby konkretnego świętego. Z tego powodu wizerunek świętego „przetworzony” w świadomości

człowieka wierzącego może być inny niż wizerunek klasyczny, opracowany teologicznie – czyli systematycznie, z uwzględnieniem danych historycznych. Zmiany wynikają z osobistych przemyśleń, kontemplacji (duchowej zadumy) i sympatii dla osoby świętego lub też z niedoborów wiedzy hagiograficznej.

2. Hagiologiczny zakres facebookowego źródła danych

Media społecznościowe, do których należy wirtualne środowisko Facebooka, są przestrzenią umożliwiającą upublicznianie osobistych przekonań religijnych, politycznych, światopoglądowych oraz uczuć. Natura mediów społecznościowych przejawia się w preferowaniu tematyki i wartości, które niejako wyrastają oddolnie, nawiązując do kreatywności użytkowników i odpowiadając ich gustom. Media społecznościowe, w tym Facebook, mogą udostępniać bazę danych obejmującą informacje tworzone systemowo oraz reakcje internautów. Strony facebookowe albo łączą się z oficjalnymi stronami instytucji i są prowadzone profesjonalnie, albo są amatorskie. W obu sytuacjach są skierowane do subskrybentów – czyli czytelników, którzy „polubili” stronę. Czytelnicy są zapraszani do reakcji wyrażonej poprzez emotikon lub/i komentarz. Komentarze internautów ujawniają ich przekonania religijne, intencje, wrażliwość i uczuciowość, preferencje światopoglądowe, pragnienia i tęsknoty oraz wiedzę. Jako baza źródłowa oba rodzaje informacji facebookowych dostarczają cennych danych na temat przekonań i uczuć religijnych osób, które tworzą ten złożony przekaz.

Facebook jest medium społecznościowym, publikowane w nim treści są modyfikowane przez autorów dowolnie pod względem merytorycznym i czasowym. Z tego powodu „facebookowy” wizerunek świętego odpowiada subiektywnemu postrzeganiu człowieka, który jest włączony w poczet błogosławionych i kanonizowanych Kościoła katolickiego. Profile facebookowe świętych są nie tylko obrazowaniem ich świętości, ale popularyzacją, zachęcaniem do naśladowania świętego. Społecznościowy charakter środowiska facebookowego inicjuje feedback – czyli reakcję na przeczytaną wiadomość. Te wypowiedzi swoiście modyfikują informację zawartą w przekazie systematycznym, wprowadzając element ludzkich przeżyć i doświadczeń. Facebookowicze komentujący posta współtworzą przekaz medialny, wpływając tym samym na model świętości, jaki jest odczytany przez pozostałych użytkowników, także nieaktywnych w komentowaniu.

Wyjaśnienie kwestii hagiologicznej w facebookowym wizerunku świętego opiera się na założeniach badań hagiologii aspektowej (Parzych-Blakiewicz,

2019a). Do niniejszej analizy wytypowano trzy strony dedykowane świętym: Tadeuszowi Judzie (apostołowi), Janowi Marii Vianney (geniuszowi pobożności), Katarzynie (Kateri) Tekakwitha (pierwszej indiańskiej świętej). Te strony są reprezentatywne dla trzech rodzajów ekspresji religijności „hagiologicznej”: cytowanie powszechnie znanych formuł modlitewnych do świętego i prezentacja jego śladów w kulturze, przytaczanie sentencji mądrościowych autorstwa świętego, modlitwy wyrażające osobistą więź ze świętym. Z tych prezentacji wynikają trzy typy wizerunków hagiologicznych: święty-apostoł, święty-autorytet, święty-wspomożyciel. Obecny etap badań hagiologicznych nie precyzuje jeszcze wszystkich typów, ale wybrane tu wizerunki są wystarczająco reprezentatywne do realizacji zamierzonego celu, stanowiąc jednocześnie przyczynek do ustalenia podstawowego podziału w typologii świętych według założeń hagiologii aspektowej.

3. Hagiologiczne wizerunki świętych

Hagiologiczny wizerunek wybranych świętych jest utworzony z zestawienia danych zaczerpniętych z dwóch baz źródłowych: teologicznej oraz stron facebookowych.

a) Święty Tadeusz Juda – apostoł

Można wyróżnić trzy elementy składające się na hagiologiczny wizerunek Świętego: dane biblijne (Mt 10,3; Mk 3,18; Mt 13,55; Łk 6,16; J 14,22; Dz 1,13), komentarze teologiczne do tekstów biblijnych, legendy i wizerunki artystyczne, biogramy dołączone do patrociniów, modlitwy i pobożność indywidualną skierowaną do Świętego, prezentację Świętego w wolnej przestrzeni wirtualnej ([b.a.], 2013a).

Św. Tadeusz Juda należał do grona Dwunastu, czyli najbliższych uczniów Jezusa (Ordon, 2000; Majdan, 2013). Był członkiem rodziny Jezusa. Zginął śmiercią męczeńską. Ewangelista Jan odnotowuje jedną wypowiedź św. Judy Tadeusza, podczas ostatniej wieczerzy pyta on Jezusa, dlaczego objawia się uczniom, a nie światu (14,22) (Benedykt XVI, 2006). Być może jest autorem jednego Listu Apostolskiego – zdania biblistów w tej kwestii są podzielone ([b.a.], 1991; [b.a.], 2005; Neyrey, 2001, s. 1537; Jacniacka, 2000, kol. 196). W pobożności ludowej jest czczony jako orędownik w sprawach trudnych. Juda to imię, Tadeusz (lub Lebbeusz) to przydomek znaczący „Odważny”. Michał Wojciechowski dowodzi, że Tadeusz to nie jest przydomek, ale imię. W takich okolicznościach – dwojga imion – oznaczałoby, że pod podwójnym

imieniem Judy Tadeusza kryją się dwie osoby: Juda i Tadeusz (informacja pochodzi z prelekcji wygłoszonej na IX Ogólnopolskim Interdyscyplinarnym Seminarium Hagiologicznym pt. Święty Tadeusz Juda w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna; Program [online]: <http://www.uwm.edu.pl/ztdif/wp-content/uploads/2019/10/TADEUSZ_JUDA_program.pdf>). Wspomnienie liturgiczne Świętego przypada 28 października ([b.a], 2013a; Wojciechowski, 2020).

Facebook zawiera jedną stronę dedykowaną Świętemu, jest polskojęzyczna, dostęp: <<https://www.facebook.com/Sw-Juda-Tadeusz-1698392007126058/>>. Strona utworzona 14 marca 2017 roku, obserwowana przez ok. 330 użytkowników. Na stronie zaprezentowano Świętego jako „Wielkiego Apostoła i Męczennika”, posiadającego wiele cnót, cudotwórcę, spokrewnionego z Jezusem i Maryją, uprzywilejowanego przez Boga za „trudy apostołskie”, wybranego przez Boga na orędownika w sprawach beznadziejnych. Modlitwy wyrażają uniżenie i skrucę modlących się, którzy bardzo cierpią i dlatego proszą o pomoc w uzyskaniu Bożej łaski i zmiłowania, które ma ulżyć w cierpieniu, a także o opiekę. Są trzy modlitwy pojedyncze, w których Święty jest proszony o pomoc przez osobę znajdującą się w trudnej sytuacji, ciężkim strapieniu, oraz koronka. Koronka ma układ trynitarny, jest skierowana do Boga ze wskazaniem aktów strzelistych do powtarzania według schematu różańca. Komentarze są modlitwami proszącymi i błagalnymi. Wizerunek modlącego się użytkownika Facebooka: smutny, cierpiący, wypełniony bólem, rozpaczający, pragnący pozostać wiernym Bogu pomimo odciągających cierpień.

Facebookowy profil Świętego Tadeusza Judy ukazuje go jako skutecznego w wyprasaniu łask niezbędnych do pokonania życiowych trudności, z którymi człowiek w żaden sposób nie może sobie poradzić (czyli beznadziejnych). Skuteczność działań pomocowych jest postrzegana przez modlących się o łaskę jako naturalna konsekwencja bliskiej znajomości z Jezusem, wynikająca z koligacji rodzinnych oraz z przebywania w gronie najbliższych uczniów – apostołów. Pominięte są informacje biograficzne związane z męczeństwem. Nie ma nawiązania do nauczania Apostoła – ani do zdania z Ewangelii, ani do listu apostołskiego. Status apostoła sugeruje postrzeganie Świętego jako autorytetu, świadka życia, czynów i nauczania Jezusa. Tymczasem wyróżniony jest element bliskości z Jezusem jako istotny w skuteczności cudotwórczej.

b) Święty Jan Maria Vianey – autorytet

Hagiologiczny wizerunek Świętego Jana Marii Vianney’a dostarczają liczne opracowania hagiograficzne, biogramy dołączone do modlitewników i lektur duchowych, opowiadania i powieści o Świętym oraz prezentacje Świętego

w wolnej przestrzeni wirtualnej ([b.a.], 2014). Tematyka dotycząca Świętego Jana Vianney'a jest też podejmowana przez papieży: podczas uroczystości kanonizacyjnych (Pius XI, 1925), w większych dokumentach rocznicowych (Jan XXIII, 1959; Benedykt XVI, 2009a; Benedykt XVI, 2009b; Franciszek, 2019) oraz w krótszych wypowiedziach.

Święty Jan Vianney żył w latach 1786–1859. Był francuskim księdzem, którego posłano do pracy w miejscowości Ars, mocno zaniedbanej kulturowo i duszpastersko. Święty proboszcz pociągnął mieszkańców swoją wytrwałością w modlitwie i pokucie oraz autentyczną wiarą. Nie był człowiekiem wykształconym, zauważalne były u niego wyraźne braki w tym względzie. Niemniej ujawniał nadzwyczajną mądrość, która przyciągała ludzi także spoza parafii, potrzebujących wsparcia w uporządkowaniu życia i moralności. Święty proboszcz z Ars zasłynął jako cierpliwy spowiednik. W Kościele katolickim jest czczony jako patron proboszczów. Wspomnienie liturgiczne przypada w dniu 4 sierpnia ([b.a.], 2014). W polskim obszarze językowym dysponujemy pełnym, dwutomowym zbiorem kazań Świętego Proboszcza, wydanym przez Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu (2010).

Do badań została wybrana strona facebookowa św. Jana Marii Vianney'a (jest jedna, w języku polskim) ze względu na wyróżnianie się tego świętego geniuszem pobożności. Informacje wydobyte z profilu zostały odniesione do klasycznego modelu świętości, ukazywanego w źródłach teologicznych i nauczaniu Kościoła. W ten sposób nastąpiła weryfikacja danych pozyskanych, umożliwiającą zdefiniowanie modelu świętości we wskazanych źródłach. Strona istnieje od 25 grudnia 2009 roku, znajduje się pod adresem url: <<https://www.facebook.com/SwJanMariaVianney/>>, obserwuje ją ok. 8500 użytkowników. W opisie strony podano krótką notatkę biograficzną św. Jana Vianney'a. W postach akcent pada na treści kazuistyczne. Są przytaczane cytaty sentencji mądrościowych, pochodzące z wypowiedzi Świętego. Tematyka w nich poruszona dotyczy zagadnień trynitologicznych, maryjnych, nawrócenia, korzystania z sakramentów, miłości chrześcijańskiej. W komentarzach są potwierdzenia, zdarzają się dopowiedzenia i uwagi. Jest jeden użytkownik sprzeciwiający się wypowiedziom Świętego i szkalujący; jego profil facebookowy zawiera symbole satanistyczne. Wśród postów odnoszących się do Świętego są publikowane także te o tematyce dotyczącej przedsiębiorczości, chrześcijańskiego aspektu ludzkiej pracy oraz nagrania z homiliami ks. Piotra Pawlukiewicza.

Facebookowy wizerunek św. Jana Vianney'a kreśli model świętości w hagiologicznym przekazie według jego nauki. Składają się na niego wypowiedzi obejmujące katechezę podstawową oraz wątki pochodne. Przykładowy – reprezentatywny dla pozostałych – post z cytatem myśli Świętego: „Bóg dałby nam coś więcej, gdyby miał coś więcej niż samego siebie” [zdanie wpro-

wadzące do profilu, na tapecie; 5 I 2015]. Komentarze: „Dlatego Kocham Go”, „Bóg sam wystarczy”. Rdzeń – priorytet tworzą treści katechetyczne – trynitologiczne, sakramentologiczne, cnoty chrześcijańskie, mariologiczne. Są ułożone systematycznie, można by poszczególne cytaty przypisać do odpowiednich tematów katechezy szkolnej lub parafialnej. Wybrane są wypowiedzi łagodne. Tymczasem ze źródeł biograficznych dowiadujemy się, że Święty nie szczędził ostrych słów wobec ludzi, którzy nie wykazywali się postawą autentycznego nawrócenia. Pochodne wątki dotyczą aspektu wychowania do świętości, uświęcania osoby i świata, egzorcyzmów, praktyk postnych i pokutnych. Model świętości według facebookowego wizerunku hagiologicznego św. Jana Vianney’a oznacza całoosobowe zaangażowanie w doskonalenie umiejętności życia zgodnego z nauczaniem katolickim. Święty jest osobowym przykładem tego stylu życia.

Facebookowy profil proboszcza z Ars ukazuje go jako mądrego i doświadczonego nauczyciela, dlatego wzbudza autorytet u osób, które poszukują dobrego przewodnika na życiowej drodze, w ludzkiej codzienności (pracy). Paradoksalnie, Święty, który miał trudności z nauką na etapie formacji intelektualnej, staje się współcześnie autorytetem, wskazywanym przez najwyższy autorytet kościelny jako mistrz i nauczyciel, a także jest z chęcią poznawany i czczony przez wiernych zgłębiających tajemnicę życia chrześcijańskiego.

c) Święta Katarzyna (Kateri) Tekakwitha – wspomóżycielka

Hagiologiczny wizerunek Świętej Katarzyny – zwanej Kateri – Tekakwithy tworzy przekaz intensywnie rozwijający się w przestrzeni wirtualnej na temat jej osoby oraz inicjatyw religijnych, którym patronuje. Tematyka dotycząca Świętej jest też podjęta przez papieży w ramach uroczystości beatyfikacyjnej (Jan Paweł II, 1980b) i kanonizacyjnej (Benedykt XVI, 2012a) oraz w przemówieniach okolicznościowych.

Kateri – indiańska dziewczyna, pierwsza święta Indianka – jest zapamiętana jako nieustraszona chrześcijanka, stygmatyczka. Żyła w latach 1656–1680 w „Nowej Francji” (obecnie stan New York). Pochodzi z rodziny mieszanej: ojciec poganin, matka chrześcijanka. Wcześniej została sierotą, wychowana została przez ciotkę. Żyła w środowisku nieprzyjaznym chrześcijanom. W wieku 18 lat przyjęła chrzest. Odznaczała się wyjątkową pobożnością i wytrwałością w wierze pomimo niesprzyjających warunków kulturowych. Złożyła ślub czystości. Zmarła w 24. roku życia. Jest świętą reprezentującą grono młodych chrześcijan, którzy wykazali się męstwem wytrwania w wierze wśród przesładowań. Beatyfikowana przez Jana Pawła II w dniu 22 czerwca 1980 roku (Jan Paweł II, 1980a). Kanonizowana przez Benedykta XVI w dniu 21 października

2012 roku (Benedykt XVI, 2012bc). Liturgiczne wspomnienie przypada w dniu 17 kwietnia ([b.a.], 2013b).

Strona facebookowa Świętej Katarzyny [Kateri] Tekakwithy została utworzona 3 maja 2012 roku, <<https://www.facebook.com/TekakwithaKateri/>>, aktualnie ma ok. 1500 obserwujących, jest anglojęzyczna. W opisie strony jest krótki biogram. Jako posty prezentowane są proste, krótkie modlitwy o tematyce dotyczącej duchowości chrześcijańskiej, cnót teologicznych i moralnych. Przykładowy, reprezentatywny dla pozostałych, post z 25 września 2019 roku, godz. 23:05: „Dear Katherine Kateri, please help us to pray the Rosary and meditate on its mysteries as we pass through joys and sorrows in our earthly lives. Help us with your prayer to surrender ourselves into God’s hands, and experience the faith of Peter and be filled with the Holy Spirit and thereby experience God enveloping us with His presence”. Na stronie jest wiele fotografii prezentujących wizerunki Świętej w formie artystycznego wyrazu oraz twórczości ludowej. W komentarzach do postów są umieszczane potwierdzenia „amen” bez dodatkowych treści.

W postach i komentarzach nie występują żadne informacje biograficzne ani powiązane z patronatem. Jest eksponowana świętość w pośrednictwie łask dotyczących rozwoju duchowego wiernych i wytrwałości w wierze. Facebookowy wizerunek Świętej ukazuje ją jako skuteczną w wyprasaniu łask niezbędnych do rozwoju duchowego, w wierze i miłości do Boga. Święta jest tu postrzegana jako wsparcie w opieraniu się życiowym pokusom. Jest wyraźny zachwyt jej pięknem kobiecym, które utożsamiane jest z pięknem duchowym.

3. Transformacja wiedzy religijnej

Badania hagiologiczne przeprowadzone na źródłach internetowych mediów społecznościowych pozwoliły stwierdzić, że dane klasyczne pochodzące ze źródeł i opracowań teologicznych zostały znacznie zredukowane – ograniczone do notatki informacyjnej o stronie. Administratorzy i komentatorzy do swoich wypowiedzi w postach i komentarzach dowolnie wybierają elementy z klasycznego profilu.

Najwierniej, w odniesieniu do źródeł, jest utworzony facebookowy profil św. Tadeusza Judy. Jest uwzględniony zakres prawie wszystkich danych biblijnych oraz tradycja pobożnościowa. Nie ma odniesienia do treści spornych na poziomie badań biblijnych ani do wypowiedzi biblijnych przypisywanych Świętemu. Święty jest proszony o cuda w poprawie ludzkiej egzystencji.

Św. Jan Maria Vianney został ukazany częściowo w nawiązaniu do źródeł klasycznych. W facebookowym profilu dominuje element fascynacji my-

ślą mądrościową Świętego, dlatego jest on ukazany jako autorytet kościelny. Tymczasem źródła podają, że miał niskie wykształcenie, jego mądrość pochodzi z modlitwy i jest wszechstronna. Obfitość przytoczeń sentencji mądrościowych pokazuje, że cieszą się one zainteresowaniem współczesnych. Wybrana treść obejmuje pełną tematykę katechetyczną. Istnieje także element nękania przez złego ducha – na stronie facebookowej jest w formie komentarzy; niecelowo wytworzył się obraz analogiczny do opisów biograficznych, które informują o doświadczeniach demonicznych nękań Świętego. Święty jest bardziej „czytany” / „słuchany” niż „proszony”.

Św. Kateri jest ukazywana w postach bez odniesienia do danych źródłowych; nie ma w nich elementu biograficznego. Zasadniczo strona składa się z wypowiedzi modlitewnych skierowanych do Świętej, która jest proszona przede wszystkim o pomoc w rozwijaniu cnót chrześcijańskich.

Analiza stron facebookowych wykazała, że recepcja danych źródłowych wyrażona w treści postów jest zredukowana do elementów wybranych na podstawie osobistych preferencji administratora. Porównanie klasycznego profilu hagiologicznego z facebookowym pozwala dostrzec preferencje duchowe czcicieli świętych. W pobożności osobistej dane historyczne mają jedynie znaczenie autoryzujące człowieka jako świętego. Wypowiedzi społecznościowe administratorów i komentatorów są wynikiem ich uczuć religijnych, przeważnie pozytywnych – czyli swoistej przyjaźni ze świętym. Zdarzają się też wypowiedzi wyrażające uczucia negatywne. Dane facebookowe upubliczniane przez administratorów eksponują te elementy, które przyciągają uwagę ludzi wierzących. Do takich elementów należą treści mądrościowe (nauka), dotyczące podwyższania jakości życia wewnętrznego oraz orędownictwa wypraszającego różnorodne Boże łaski w życiu osobistym. Proces przemiany informacji źródłowej – tworzącej wiedzę religijną – odbywa się w podmiocie człowieka wierzącego, dlatego nie jest potrzebna apologia wiary. Święty jest dla wierzącego autorytetem, dlatego wizerunek świętego, tworzony narzędziami mediów społecznościowych, posiada swoisty charakter, oddający uczucia religijne czciciela.

Konkluzje

Badania poczynione nad stronami facebookowymi dotyczącymi wybranych świętych w zakresie merytorycznym i źródłowym należą do hagiologicznych w aspekcie teologicznym. Polegają na weryfikacji zgodności wiedzy hagiologicznej u facebookowiczów z danymi klasycznymi należącymi do obszaru badań teologicznych, co pozwala na sformułowanie wniosków przydatnych

w badaniach hagiologicznych w aspekcie religioznawczym i medioznawczym oraz pogłębianych teologicznych.

W artykule uwagę badawczą skupiono na trzech hagiologicznych wizerunkach świętych – Tadeusza Judy, Jana Marii Vianney’a i Katarzyny (Kateri) Tekakwithy. Obserwacje pozwoliły na wnioski teologiczne, o profilu hagiologicznym, dotyczące transformacji wiedzy religijnej od danych obiektywnych, upowszechnianych w przekazie katechetycznym, do danych subiektywnych, upowszechnianych w wolnych mediach społecznościowych. W odniesieniu do wybranych trojga świętych można stwierdzić, że facebookowy wizerunek świętego jest wytworem ludzkiego umysłu wspartego na wierze, którą dynamizuje religijna wiedza i uczucia. Dane historyczne są potraktowane wybiórczo, a nawet marginalnie. Wnioski z obserwacji tworzenia się hagiologicznego wizerunku świętego skłaniają do sformułowania hipotezy o podobieństwie transformacji wiedzy religijnej w powstawaniu facebookowego wizerunku świętego do zjawiska formowania się Tradycji kościelnej – opartej na dynamice wiary przeżywanej w kontekście historycznym kolejnych pokoleń i populacji ludzi wierzących. Ta hipoteza wymaga oddzielnych badań.

Wnioski teologiczno-hagiologiczne inspirują medioznawstwo do pogłębienia refleksji o charakterze aksjologicznym. Wiadome jest, że przestrzeń wirtualna skłania użytkowników do relatywizacji hierarchii wartości (Laskowska, 2011). Przestrzeń mediów społecznościowych jest używana do wyrażania osobistych uczuć i preferencji religijnych. Rzeczywistość wirtualna posiada aspekt personalistyczny w sensie deponowania nie tyle wiedzy o osobie użytkownika, ile kreując duchowy profil jego osoby. Użytkownik mediów społecznościowych ma swobodę w proklamacji osobistych przekonań, zaspokajając w ten sposób swoją potrzebę ekspresji wdzięczności, bólu, troski, modlitwy. Media społecznościowe pomagają otworzyć się osobie, ale jednocześnie także zamknąć w kręgu komunikacji medialnej (Mycek, 2006). W ten sposób ujawnia się cecha mediów społecznościowych, wskazująca na ich słabą stronę werytatywną – czyli dotyczącą korelacji z prawdą (Drożdż, 2006; Parzych-Blakiewicz, 2013). Wniosek, jaki nasuwa się w wyniku badań hagiologicznych: niezbędne są systematyczne działania w trosce o sferę aksjologiczną wiadomości medialnej tworzonej w strefie mediów społecznościowych; w przeciwnym razie wiadomości utworzone w oparciu o subiektywne przekonania i odczucia nabierają mocy historycznej. Dominującym staje się postulat o skorelowanie edukacji medialnej z wychowaniem chrześcijańskim i działalnością duszpasterską (Bilicka, 2015). Należałoby tu zwrócić uwagę na wyrobienie umiejętności krytycznego odbioru przekazu mediów społecznościowych, dotyczącej rozwarstwienia poziomów informacji, dla lepszej oceny stopnia i zakresu subiektywności. Umiejętność krytycznej oceny wiadomości

umieszczonej w mediach należy połączyć z kompetencjami społecznymi, które – jako efekty edukacji medialnej – powinny wskazywać na odpowiedzialność twórcy wiadomości społecznościowej w zakresie porozumienia z odbiorcą, z którym komunikuje się za pomocą medium społecznościowego.

Wnioski teologiczno-hagiologiczne mogą być także interesujące dla religioznawstwa. Przestrzeń wirtualna mediów społecznościowych stanowi obecnie swoistą przestrzeń aktywności religijnej. Element modlitwy i edukacji religijnej dobrze wpasowuje się w rzeczywistość wirtualną. Istnieje jednak zagrożenie tworzenia się swoistej przestrzeni liturgicznej, wspierającej religijność wyemancypowaną, pozawspólnotową, bez pełnych relacji międzysobowych. Należałoby w nawiązaniu do wyżej poruszanej problematyki, w ramach badań religioznawczych, zwrócić uwagę na procesy przemian religijności pokolenia „cyfrowych tubylców”, z uwzględnieniem kwestii rozwoju „wyobraźni religijnej” od „przed-cyfrowej” (czyli wykształconej w bezpośrednich relacjach międzysobowych) do „cyfrowej” (czyli wykształconej w relacjach z użyciem mediów społecznościowych).

Literatura

- [b.a.]. (1991). List św. Judy Apostoła – Wstęp. W: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, opracował zespół biblistów polskich*, wydanie czwarte (s. 1394). Poznań: Pallottinum.
- [b.a.]. (2005). List Świętego Judy – Wprowadzenie. W: *Pismo Święte Nowego Testamentu i Psalmi, Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem. Opracował Zespół Biblistów polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła* (s. 575). Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.
- [b.a.]. (2013a). Święci Apostołowie Szymon i Juda Tadeusz. W: *Internetowa Liturgia Godzin*. <https://brewiarz.pl/czytelnia/swieci/10-28.php3>.
- [b.a.]. (2013b). Święta Katarzyna Tekakwitha. W: *Internetowa Liturgia Godzin*. <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/04-17b.php3>.
- [b.a.]. (2014). Święty Jan Maria Vianney, prezbiter. W: *Internetowa Liturgia Godzin*. <https://brewiarz.pl/czytelnia/swieci/08-04a.php3>.
- Benedykt XVI. (2006). Generale audience (11 X 2006). W: *The Holy See*. http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2006/documents/hf_ben-xvi_aud_20061011.html. Polska wersja: *Wiara.pl*. <https://kosciol.wiara.pl/doc/489922>. Święci-Szymon-Kananejczyk-Gorliwy-i-Juda-Tadeusz.
- Benedykt XVI. (2009a). General Audience (5 VIII 2009). W: *The Holy See*. http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2009/documents/hf_ben-xvi_aud_20090805.html.
- Benedykt XVI. (2009b). List Jego Świątobliwości Benedykta XVI na rozpoczęcie roku kapłańskiego z okazji 150. rocznicy *Dies Natalis* Świętego Proboszcza z Ars (16 VI

- 2009). W: *The Holy See*. http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/letters/2009/documents/hf_ben-xvi LET_20090616_anno-sacerdotale.html.
- Benedykt XVI. 2012a. XXIX domenica del tempo ordinario rito della canonizzazione e celebrazione Eucaristica presieduti dal Santo Padre Benedetto XVI (21 X 2012). W: *The Holy See*, s. 35–39. http://www.vatican.va/news_services/liturgy/libretti/2012/20121021.pdf.
- Benedykt XVI. 2012b. Litterae decretales *Quibus beatae Catherinae Tekakwitha sanctorum honores decernuntur* (21 X 2012). *Acta Apostolicae Sedis* t. 106 (2014), n. 11, s. 927–929; toż. W: *The Holy See*. http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/la/apost_letters/documents/hf_ben-xvi_apl_20121021_caterina-tekakwitha.pdf.
- Benedykt XVI. 2012c. Msza św. i kanonizacja siedmiorga błogosławionych: Jakuba Berthieu, Piotra Calungsoda, Jana Chrzyciciela Piamarty, Marii z Góry Karmel Sallés y Barangueras, Marianny Cope, Katarzyny Tetakwithy i Anny Schäffer (Homilia, 21 X 2012). W: *The Holy See*. http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/homilies/2012/documents/hf_ben-xvi_hom_20121021_canonizzazioni.html.
- Bilicka B. (2015). Chrześcijański styl obecności na „cyfrowym kontynencie” w orędziach Benedykta XVI. *Forum Teologiczne*, 16, 139–151.
- Drożdż M. (2006). Sumienie jako konieczna instancja medialna. *Forum Teologiczne*, 7, 109–123.
- Franciszek. (2019). Lettera del Santo Padre Francesco ai sacerdoti in occasione dell 160 anniversario della morte dei Santo Curato d'Ars (4 VIII 2019). W: *The Holy See*. http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2019/documents/papa-francesco_20190804_lettera-presbiteri.html.
- Jacniacka M. (2000). Juda Tadeusz, 3. W ikonografii. W: *Encyklopedia katolicka*, t. 8 (kol. 196–197). Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.
- Jan Paweł II. (1980a). Il Litterae apostolicae *Adoranda Christi* venerabilibus dei servo Iosepho de Anchieta, Petro a S. Iosepho Betancur, Mariae ab Incarnatione, Francisco de Montmorency-Laval, Catherinae Tekakwitha, Beatorum Honores Decernuntur (22 VI 1980). W: *The Holy See*. http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/la/apost_letters/1980/documents/hf_jp-ii_apl_19800622_adoranda-christi.pdf.
- Jan Paweł II. (1980b). Santa Messa per la proclamazione di cinque nuovi beati. Omelia del Santo Padre Giovanni Paolo II (22 VI 1980). W: *The Holy See*. http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/homilies/1980/documents/hf_jp-ii_hom_19800622_proclamazione-beati.html.
- Jan XXIII. (1959). Encyklika *Sacertotii nostri primordia* o św. Janie Vianney. W: *The Holy See*. http://w2.vatican.va/content/john-xxiii/la/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_19590801_sacerdotii.pdf.
- Kopiec M.A. (2018). *Nie lękajcie się prawdy! Nieustanna nowość encykliki „Veritatis splendor” Świętego Jana Pawła II*. Olsztyn: Studio Poligrafii Komputerowej SQL.
- Laskowska M. (2011). Wartości realne i wirtualne. Studium aksjologiczno-etyczne. W: A. Adamski, M. Laskowska (red.), *Nowe media – możliwości i pułapki* (2–33). Poznań – Opole: Scriptorium.
- Majdan M. (2013). *Święty Juda Tadeusz (życiorys, nowenna, modlitwy)*. Warszawa: Promic.

- Mycek S. (2006). Doświadczenie i wyznanie wiary. Kilka uwag na temat teologii religijnego pluralizmu i jej interpretacji chrześcijaństwa. *Forum Teologiczne*, 6, 99–108.
- Neyrey J.H. (2001). List św. Judy. W: R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy (red. wydania oryginalnego), W. Chrostowski (red. wydania polskiego), *Katolicki Komentarz Biblijny* (1537–1541). Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Ordon H. (2000). Juda Tadeusz, 1. W: Piśmie świętym. W: *Encyklopedia katolicka*, t. 8 (kol. 195–196). Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.
- Parzych-Blakiewicz K. (2013). Mass media jako „locus theologicus”. W: A. Gralczyk, K. Marcyński, M. Przybysz (red.), *Media w transformacji* (373–389). Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Parzych-Blakiewicz K. (2017). Wstęp. W: K. Parzych-Blakiewicz (red.), *Święci w wierze, tradycji, literaturze i sztuce* (7–8). Olsztyn: Wydział Teologii UWM.
- Parzych-Blakiewicz K. (2019a). Hagiologia ‘aspektowa’ jako perspektywa integracji badań teologicznych i nieteologicznych. *Studia Warmińskie*, 56, 249–264.
- Parzych-Blakiewicz K. (2019b). Warmińska hagiologia (2010–2018). *Studia Elbląskie*, 20, 285–300.
- Pius XI. (1925). In solemni canonizatione. Beatorum confessorum Ioannis Baptistae M. Vianney et Ioannis Eudes, Habita in basilica Vaticana (31 V 1925). *Acta Apostolicae Sedis*, 17, 7, 222–225; toż. W: *The Holy See*. http://w2.vatican.va/content/pius-xi/la/homilies/documents/hf_p-xi_hom_19250531_vianney-eudes.html#IN_SOLEMNI_CANONIZATIONE.
- Rybicki, A. (2013). Świętość, III, w teologii. W: *Encyklopedia katolicka*, t. 19 (kol. 403–104). Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.
- Sobór Watykański II. (1964). Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*. W: *Sobór Watykański II, Konstytucje – dekrety – deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie*, 2002 (104–163). Poznań: Pallottinum.
- Werbiński, I. (2004). *Problemy i zadania współczesnej hagiologii*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Wojciechowski, M. (2020), Apostołowie Juda i Tadeusz. W: K. Parzych-Blakiewicz, E.M. Mączka, S. Mikołajczak (red.), *Święty Tadeusz Juda w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś. Perspektywa uniwersalna i regionalna* [w druku].
- Zadykowicz T. (2011–2012). Idea naśladowania w teologii moralnej jako próba metodycznego przedstawienia chrześcijańskiego powołania do świętości. *Studia Nauk Teologicznych PAN*, 6–7, 123–139.